

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

NORMATIVELY-LEGAL ADJUSTING OF SECRET INQUISITIONAL (OF CRIMINAL INVESTIGATION) ACTIONS

Корнієнко М.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративної діяльності
органів внутрішніх справ та економічної безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ

Автор, ґрунтуючись на положеннях загальної теорії права, характеризує та систематизує за ієрархією нормативно-правові акти щодо організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Розглядає вісім рівнів джерел різної юридичної сили та детально висвітлює кожен рівень з описанням конкретного прикладу.

Ключові слова: нормативно-правовий акт, негласні слідчі (розшукові) дії, правовий акт, оперативно-розшукова діяльність, правове регулювання, нормативна база.

Автор, основываясь на положениях общей теории права, характеризует и систематизирует по иерархии нормативно-правовые акты, относительно организации и проведения негласных следственно (розыскных) действий. Рассматривает восемь уровней источников разной юридической силы и детально освещает каждый уровень с описанием конкретного примера.

Ключевые слова: нормативно-правовой акт, негласные следственные (розыскные) действия, правовой акт, оперативно-розыскная деятельность, правовое регулирование, нормативная база.

An author, being base on positions of general theory of right, characterizes and systematizes normatively-legal acts on a hierarchy, in relation to organization and realization of secret inquisitional (of criminal investigation) actions. Examines eight levels of sources of different legal force and in detail lights up every level with description of certain example.

Key words: normatively-legal act, secret inquisitional (to the search) actions, legal act, operational search activity, legal adjusting, normative base.

Постановка проблеми. В Україні, яка рухається шляхом європейської інтеграції життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканність і безпека людини, є найвищою соціальною цінністю, що захищається на всіх рівнях нормативно-правового регулювання в державі. Організація і проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребує чіткого нормативно-правового регулювання, систематизації нормативних актів за ієрархією юридичної сили.

Стан наукового дослідження. Питання нормативно-правового регулювання організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій розглядаються у працях С. В. Албула, П. Д. Біленчука, С. С. Кудінова, Р. В. Мукоїди, М. А. Погорецького, Д. Й. Никифорчука, І. В. Строкова, М. Є. Шумила та ін. Однак і на сьогодні питання залишається чітко не класифікованим за рівнями їх юридичної сили, тому потребує комплексного дослідження з врахуванням досягнень юридичної науки.

Мета дослідження полягає у висвітленні нормативно-правового регулювання організації та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Виклад основного матеріалу. Визначимо поняття нормативно-правове регулювання та негласні слідчі (розшукові) дії. О. Ф. Скаун під нормативно правовим регулюванням розуміє регламентацію загальних суспільних відносин правовими нормами, закріпленими в нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та інших формах права, які (норми) розраховані на багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин. Обсяг суспільних відносин, на які поширюється нормативне правове регулювання, є кількісно невизначеним; коло осіб не окреслене персонально; часові межі дії норм чітко не встановлені (безстроковість дії) [14].

Кримінально-процесуальний кодекс України чітко закріплює поняття негласних слідчих (розшукових) дій як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК. В свою чергу стаття 223 визначає поняття слідчих (розшукових) дій, які спрямовані на отримання (збирання) доказів або пере-

вірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [2].

Слід зауважити, що нормативну базу організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій становлять джерела різної юридичної сили, тому їх можна класифікувати за вісьмома рівнями, виходячи з основного та значимого для практики критерію їхньої юридичної сили.

Вісім рівнів:

1. Конституція України та рішення Конституційного Суду України.
2. Джерела міжнародного-права та рішення Європейського суду з прав людини.
3. Кодифіковані (кодекси) нормативні акти та Закони України.
4. Укази та розпорядження Президента України.
5. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.
6. Відомчі та міжвідомчі акти органів виконавчої влади.
7. Постанови Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Верховного спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.
8. Джерела роз'яснювально-рекомендаційного характеру.

Перший рівень складає Основний Закон, що закріплює суспільний і державний устрій країни, функції органів державної влади, основні права та обов'язки громадян, це Конституція України. Під час організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть обмежуватися деякі конституційні права особи в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, це стосується норм передбачених статтями 30, 31 та 32 Конституції України, гарантії недоторканності житла, гарантії таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, крім винятків які можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясуванні істини під час розслідування, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо та не втручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Основним Законом [1].

Конституційний Суд України є єдиний орган конституційної юрисдикції, він приймає рішення та дає висно-

вки у справах. Так, наприклад, на думку Конституційного Суду України «інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною» [9].

Другий рівень становлять ратифіковані міжнародно-правові джерела та рішення, під ратифікацією розуміють, затвердження, прийняття, приєднання – залежно від конкретного випадку форма надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору. В статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» вказано, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору) [3].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод ратифікована ВРУ проголошує постулати які визнані світовим товариством і є взірцем основоположних свобод нашої держави. В статті 8 вказано, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [8].

Європейський суд з прав людини це міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод і включає всі питання які стосуються тлумачення і застосування, включаючи міжнародні справи і скарги окремих осіб. Відмітимо, що в статті 5 КПК України, визначено – кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2].

Третій рівень представлений кодифікованими (кодекси) нормативними актами та Законами України. Кодекси це єдиний, зведений, юридично і логічно цілісний, внутрішньо узгоджений нормативно-правовий акт, що забезпечує регулювання суспільних відносин у відповідній галузі чи підгалузі законодавства і є найбільш уживаним видом кодифікованого акта, детально і конкретно регулює певну сферу відносин і підлягає безпосередньому застосуванню, представлений кримінальним, кримінально-процесуальним, цивільним, господарським, бюджетним та іншими кодексами України.

Главою 21 Кримінально-процесуального кодексу України передбачені та регламентовані негласні слідчі (розшукові) дії, результати яких використовуються як основні або допоміжні докази, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді:

- аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260);
- накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261);
- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263);
- зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264).

Щодо кримінального провадження виключно по тяжких та особливо тяжких злочинах цим Законом, передбачено:

- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267);

- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268);
- спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269);
- аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270);
- контроль за вчиненням злочину (ст. 271);
- виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272);
- негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274);
- використання конфіденційного співробітництва (ст. 275) [2].

Результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть містити дві групи даних.

До першої групи відносяться фактичні дані (відомості), що безпосередньо вказують на ознаки злочину, які можуть бути використані та закріплені у процесуальному провадженні та будуть джерелами доказів у кримінальній справі. Вони також мають значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню (про наявність та місця зберігання зняряд злочину, викрадених цінностей тощо). До другої групи відносяться дані, що містять допоміжний характер (про особу підозрюваного, способи маскування злочинної діяльності тощо) і можуть бути орієнтиром для вибору організаційних та тактичних прийомів проведення слідчих дій [13].

Також третій рівень представлений Законами України: «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про державну таємницю», які безпосередньо та опосередковано являються нормативною базою організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, в Законі України «Про міліцію» в статті 5 Діяльність міліції та права громадян визначено, що міліція тимчасово, в межах чинного законодавства, обмежує права і свободи громадян, якщо без цього не можуть бути виконані покладені на неї обов'язки, й зобов'язана дати їм пояснення з цього приводу [4].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Також закон визначає завдання, принципи, правову основу, підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності та права підрозділів, які здійснюють ОРД. Стаття 5 визначає, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України – кримінальною, транспортною та спеціальною міліцією, спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю, забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів і учасників кримінального судочинства [5].

Четвертий рівень складається із сукупності указів та розпоряджень Президента України, які безпосередньо врегульовують певні суспільні відносини у сфері правоохоронної діяльності, які ставлять відповідні завдання перед правоохоронними органами. Так, Указом Президента України затверджено Концепцію реформування кримінальної юстиції України, рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [6].

П'ятий рівень становить нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, якими затверджено низку розпоряджень, постанов, інструкцій, правил, котрі регламентують різні аспекти діяльності у тому числі правоохоронних органів. Так постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади» визначає Порядок організації електронного до-

кументообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, роботи з електронними документами в діловодстві установи, здійснення діловодства стосовно документів, що містять інформацію з обмеженим доступом, здійснення діловодства за зверненнями громадян, запитами на інформацію визначаються окремими нормативно-правовими актами [7].

Шостий рівень складають відомчі та міжвідомчі акти органів виконавчої влади (накази, інструкції, правила, положення та ін.). На цьому рівні потрібно відмітити спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» який визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні [10].

Сьомий рівень складають керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Верховного спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Так, наприклад, в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про внесення змін до постанови про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства» зроблене роз'яснення з метою забезпечення додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, правильного й однакового застосування судами законодавства, яке регулює порядок надання до-

зволу на проникнення до житла чи до іншого володіння особи, зняття інформації з каналів зв'язку, контроль за листуванням, телефонними розмовами, телеграфною та іншою кореспонденцією, застосування інших технічних засобів одержання інформації, пов'язане з обмеженням конституційних прав громадян [11].

Постанова Верховного спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 3 від 07 лютого 2014 року «Про узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження» роз'яснює і дає рекомендації нормативно-правового характеру застосування законодавства України в питаннях організації і проведення негласних слідчих (розшукових) дій [12].

Восьмий рівень складають джерела не нормативного, а роз'яснювально-рекомендаційного характеру методичні рекомендації міністерств і відомств, тлумачення навчального, консультативного характеру, що мають також вигляд наукового роз'яснення, до них належать підручники, посібники, монографії, методичні рекомендації професіоналів та інше.

Наприклад, наукові дослідження М. В. Багрії «Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні» чи навчально-практичний посібник авторського колективу С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Грищенко «Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні» збірники науково-практичних конференцій з даної проблематики та інше.

Висновок. Розглянуто вісім рівнів джерел нормативно-правового регулювання організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, виходячи з основного та значимого критерію їх юридичної сили Конституції України та рішень Конституційного Суду України та закінчуючи джерелами роз'яснювально-рекомендаційного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: станом на 21.02.2014 р. № 5-рп/2014.–Електрон. дан. (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.1912 р. № 4651-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: станом на 15.01.2015 р. № 119-VIII (5 файлів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про міжнародні договори України: закон України від 20.07.2014 р. № 1323-VII. (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
4. Про міліцію: закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України: станом на 09.04.2015 р. № 324-VIII (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18. 02.1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України: станом на 14.10.2014 р. № 1698-17 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів: Указом Президента України затверджено Концепцію реформування кримінальної юстиції України, рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.
7. Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2008 р. № 30 листопада 2011 р. № 1242 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2011-D0BF>.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ООН, 1950). – К., 1999: станом на 113. 05. 2014 р. № 14 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Рішення у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України м. Київ: Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012 № 1-9/2012 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>.
10. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.
11. Про внесення змін до постанови про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства: Пленуму Верховного Суду України 25 березня 2015 р. № 146 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/146-2015-%D0%BF>.
12. Про узагальнення судової практики щодо розгляду слідчими суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Пленуму Верховного Суду України 02 лютого 2014 р. № n0001740-14 (1 файл) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14>.
13. Волощук А. М., Албул С. В., Мукоїда Р. В., Конрієнко М. В., Деревянкін С. Л. Негласні слідчі (розшукові) дії. Зразки процесуальних документів: навчально-практичний посібник. – ОДУВС, 2013. – 60 с.
14. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: [підручник] / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.